

PWYLLGOR	PWYLLGOR CRAFFU CYMUNEDAU
DYDDIAD	19 Mai, 2016
TEITL	Adolygu'r Gwasanaeth Casglu Gwastraff Gardd
AELOD CABINET	Y Cyngorydd John Wynn Jones
PWRPAS	I ystyried a gwneud argymhellion ar y drefn awgrymir ar gyfer codi ffi ar drigolion am gasglu gwastraff gardd

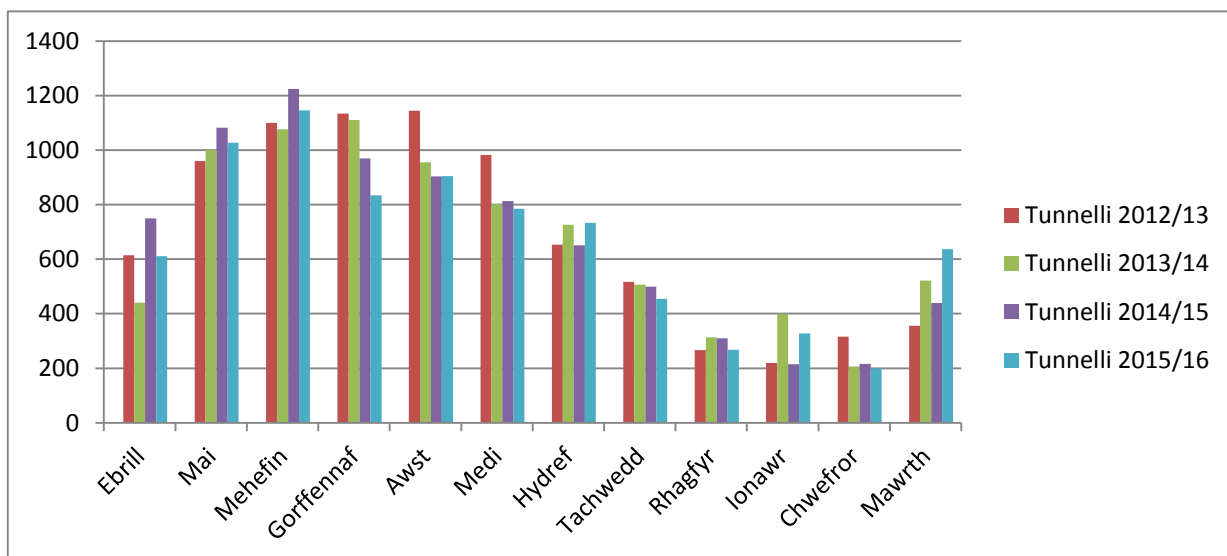
1. CEFNDIR

- 1.1 Yn ei gyfarfod 16 Rhagfyr, 2014 bu i'r Cabinet gymeradwyo gweithredu ystod o gynlluniau arbedion effeithlonrwydd gan gynnwys 'Adolygu Gwasanaeth Gwastraff Gardd' i gyflawni arbedion o £750,000 yn y flwyddyn ariannol 2017/18.
- 1.2 Mae'r bwriad i adolygu ein trefniadau casglu gwastraff gardd, gan gynnwys y posibiliad o godi ffi am y ddarpariaeth, yn unol â Strategaeth Wastraff (2010-2025) y Cyngor fabwysiadwyd gan y Cyngor yn ei gyfarfod 21 Ionawr, 2010.
- 1.3 O dan 'Reoliadau Gwastraff Penodol 2012' gall awdurdodau godi ffi ar gasglu gwastraff gardd gan drigolion (hyn ddim i gynnwys y gost o'i waredu) ac mae Deddf Amddiffyn yr Amgylchedd 1990 yn rhoddi hyblygrwydd ar godi ffi neu beidio ar hawl pe dymunir i godi ffi rhesymol am y gwasanaeth.
- 1.4 Mae Llywodraeth Cymru yn ei ganllawiau ymarfer da 'Glasbrint Casglu' yn argymhell y dylid codi ffi ar drigolion am gasglu gwastraff gardd ar amllder pob pythefnos a hyn i bwrpas lleihau ar y cyfaint o wastraff gardd roddir allan gan drigolion ac er mwyn arbed costau casglu a thirlenwi.
- 1.5 O ganlyniad, felly, mae nifer o siroedd yng Nghymru eisoes wedi newid eu trefniadau drwy godi ffi am y gwasanaeth casglu gardd. Mae'r gweddill o siroedd Cymru, fel Gwynedd, yn y broses o ystyried gwneud yr un peth.
- 1.6 Mae'r Adroddiad hwn i bwrpas galluogi'r Pwyllgor Craffu i ystyried yr opsiynau ar gael i gyflawni'r newid ac i gynnig unrhyw argymhelliad fyddai'n gwella ar yr hyn awgrymir ar gyfer gweithredu'r newid.

2. TREFNIADAU PRESENNOL

- 2.1 Yn bresennol mae Cyngor Gwynedd yn darparu un bin olwyn (brown) 240 litr i bob tŷ sydd yn dymuno cael y gwasanaeth. Mae llai na 500 o dai yn defnyddio bin maint 140 litr i'r pwrpas. Ar gyfer nifer fechan o dai lle mae cyfyngiadau (llai na 200 mewn nifer drwy'r Sir) cesglir gwastraff gardd drwy ddefnydd hyd at 3 sach pydradwy (gwyn). Mae'r casgliadau presennol ar amllder pob pythefnos a hynny drwy'r flwyddyn.

- 2.2 Nid pawb sydd yn dymuno cael y gwasanaeth, mae rhai trigolion heb erddi, eraill gyda'r gallu i fedru compostio gartref, gyda thir amaethyddol neu bod yn well ganddynt ei gludo i'n Canolfannau Ailgylchu. O'r 61530 eiddo sy'n derbyn casgliadau gwastraff, oddeutu 45204 eiddo (73.5%) sydd yn derbyn y gwasanaeth casglu gwastraff gardd.
- 2.3 Cost presennol darparu'r gwasanaeth casglu gwastraff gardd yw oddeutu £807,000 y flwyddyn. Yn ychwanegol, mae costau adnewyddu a darparu cynhwysyddion ar ei gyfer, sydd oddeutu £32,000 y flwyddyn.
- 2.4 O ran adnoddau mae 17 nifer o weithwyr (FTE) a 3 cerbyd ei angen i ddarparu'r gwasanaeth. Mae hyn yn cynnwys y gweithwyr tymhorol sydd eu hangen er mwyn ymdrin â'r cynnydd mewn defnydd o'r gwasanaeth yn ystod yr haf.
- 2.5 Wedi ei gasglu bydd gwastraff gardd yn mynd i Orsaf Compostio Mewn Llestr Penhesgyn, Ynys Môn i'w brosesu a'i droi yn 'wrtaithe gwella pridd' neu i safle Gwrtaithe Gwynedd, Afonwen i'r un pwrpas. Mae'r Orsaf yn cael ei redeg mewn partneriaeth rhwng Cyngor Ynys Môn, Cyngor Conwy a Chyngor Gwynedd. Mae compostio'r gwastraff gardd yn ein galluogi i osgoi ei anfon i'w waredu drwy dirlenwi. Gan fod gwastraff gardd yn bydradwy, mae ei gompostio yn hytrach na thirlenwi yn hanfodol os yw'r Cyngor am osgoi dirwyon drwy'r drefn Lwfans Tirlenwi.
- 2.6 Mae'r ffigur canlynol yn amlygu'r hyn gesglir o wastraff gardd yn ystod y flwyddyn am y 4 mlynedd diwethaf. Sylwer bod y tunelledd gesglir yn eithaf cyson a bod defnydd ar y gwasanaeth oddi allan i'r tymor tyfu.

2.7 Mae'r tabl canlynol yn crynhoi'r cyfanswm gwastraff gardd mewn tunelledd y casglwyd gan drigolion yn ystod y 4 mlynedd diwethaf:

Blwyddyn	Cyfanswm Tunelledd a Gasglwyd
2012/13	8264
2013/14	8059
2014/15	8072
2015/16	7926

2.8 Mae casglu gwastraff gardd yn cyfrannu tuag at gyflawni ein targed ailgylchu. Ar 31 Mawrth, 2016 bu i'r Cyngor gyrraedd 58.75% ailgylchu/compostio (targed statudol yn 58%). Mae'r 58.75% yn seiliedig ar ail-ddefnyddio (0.18%), ailgylchu (35.46%), compostio gwastraff gardd gesglir gan drigolion (oddeutu 10%), compostio eraill (13.11%). Dylid nodi byddai'r Cyngor yn derbyn dirwyon pe byddai'r ganran ailgylchu yn gostwng yn is na 58% mewn unrhyw flwyddyn a bod angen cyrraedd targed statudol o 64% ailgylchu/compostio erbyn 31 Mawrth, 2020, a 70% erbyn 31 Mawrth, 2025.

3. PROFIADAU A THREFNIADAU SIROEDD ERAILL

3.1 O'r 22 Sir yng Nghymru mae 9 Sir ar hyn o bryd yn codi rhyw fath o ffi ar drigolion am gasglu gwastraff gardd. Mae 4 o'r siroedd hyn yn codi ffi cychwynnol am y sach ddefnyddir i'r pwrpas e.e. £1.50 am sach gellir ei ail-ddefnyddio neu £1 am dri sach pydradwy. Mae'r 5 Sir arall yn codi ffi blynyddol am gasgliadau gwastraff gardd rheolaidd ac mae'r tabl isod yn amlygu beth yw eu trefniadau ar ei gyfer:

Sir	Codi am y Cynhwysydd	Cynhwysydd	Amllder Casglu	Cyfnod Casglu	Manylion Ffi Blynyddol
Blaenau Gwent	Na	Sachau hesian	Pythefnos	9 mis	£25
Pen y Bont	Na	2 sach	Pythefnos	9 mis	£27
Dinbych	Na	Bin 140 litr/neu 240 litr neu sachau	Pythefnos	Trwy'r flwyddyn	£34 bin 240 litr, £22 bin 140 litr/3 sach
Mynwy	Na	Sachau	Wythnosol	9 mis	£12
Penfro	Na	240 litr neu sachau	Pythefnos	9 mis	£38

3.2 O'r hyn yr ydym ar ddeall, lle mae sir yn codi ffi am y gwasanaeth oedd yn flaenorol am ddim, mae gostyngiad eithaf sylweddol yn y gofyn am, a'r defnydd, o'r gwasanaeth yn y flwyddyn gyntaf o'i gyflwyno. Gall hyn fod cymaint â 60% o ostyngiad yn y nifer sy'n derbyn y gwasanaeth. Mae'r siroedd hyn yn adrodd bod cynnydd oddeutu 20% yn y galw am y gwasanaeth wedi'r flwyddyn gyntaf o gyflwyno'r ffi.

3.3 Yr ydym wedi dilyn trywydd a chael gwybod profiadau un sir yn benodol sydd wedi cyflwyno'r drefn o godi ffi ar gasglu gardd dwy flynedd yn ôl. Mae'r canlynol yn amlygu effaith y newid ynghyd a threfniadau sydd nawr mewn lle ac wedi eu datblygu ar ei gyfer:

- ◀ Gostyngiad hyd at 60% yn y galw am y gwasanaeth yn y flwyddyn gyntaf o'i gyflwyno.
- ◀ Cynnydd o 20% yn y galw am y gwasanaeth yn y flwyddyn olynol.
- ◀ Trefn Talu - syml ar-lein gyda cherdyn/cost £2 ychwanegol os yn trefnu dros y ffôn.
- ◀ Trefn Adnewyddu – syml ar-lein/dros y ffon, (adnewyddu o fewn 12 wythnos i ddiwedd y flwyddyn).
- ◀ Gwybod gan bwy I Gasglu – label unigryw ar y cynhwysydd.
- ◀ Diwrnod Casglu – ar y calendr ddarperir gyda'r label wedi talu'r ffi.
- ◀ Gwastraff Gardd yn y Bin Gweddilliol – ddim yn dderbyniol, camau gorfodaeth.

3.4 Mae profiadau'r siroedd hyn yn amlygu bod gostyngiad yn y galw am y gwasanaeth ar godi ffi am y ddarpariaeth. Mae hyn o ganlyniad yn golygu llai o gostau i'r awdurdod o ran ei gasglu ac ymdrin.

4. YSTYRIAETHAU AR EI GYFLWYNO YNG NGWYNEDD

4.1 Y Cynhwysydd ar ei Gyfer

Er y byddai manteision o newid i gynhwysydd newydd (lliw gwahanol) ar gyfer y gwasanaeth ar ei 'newydd wedd', byddai'r gost o wneud hyn yn llesteiriol gan fod cost darparu pob bin olwyn 240 litr o ddeutu £25.00 ar hyn o bryd e.e. pe byddai 40% o anheddau'r sir yn derbyn y gwasanaeth byddai'r gost o ddarparu cynhwysydd newydd o gwmpas £615,000.

Felly argymhellir cadw at ddefnyddio'r cynhwysyddion a ddarperir yn bresennol. Ar wneud hyn mae ambell fater yn codi ac angen sylw sef:

◀ **os oes gofyn am fin ychwanegol ar gyfer gwastraff gardd a ddylid ei ganiatáu?** Awgrymir y dylid gwneud hyn ar sail ffi ychwanegol am y ddarpariaeth (sydd dywed 15% yn is na'r ffi am y bin cyntaf).

◀ **os oes gofyn am newid i fin llai, sef newid o 240 litr i 140 litr a ddylid ei ganiatáu?** Awgrymir y dylid gwneud hyn a chodi ffi osodir am gasglu drwy ddefnydd bin llai (sydd dywed 15% yn is na'r ffi am y bin 240 litr).

◀ **os na fydd angen y bin olwyn gwastraff gardd mwyach a ddylid ei gasglu o'r eiddo?** Awgrymir y dylid ei gasglu o'r eiddo ond ar adegau pan fydd cais gan y trigolyn i wneud hyn.

◀ i'r ychydig sy'n derbyn casgliad drwy ddefnydd 3 sach pydradwy (gwyn), a ddylid codi am ddarparu'r bagiau fel mae rhai siroedd yn ei wneud? (gweler 3.1 o'r Adroddiad hwn).

Awgrymir ei fod yn rhan o'r ffi a godir yn flynyddol am y gwasanaeth ond y dylid darparu 5 sach pydradwy yn hytrach na 3 er mwyn bod yn gyson o ran cyfaint ar bin olwyn 240 litr.

◀ rhagwelir bydd label yn cael ei ddarparu yn flynyddol i'r cwsmer sydd yn talu am y gwasanaeth ac ar gyfer ei roddi ar y cynhwysydd. Yr ydym yn ymwybodol bod o leiaf un sir yn codi ffi o £10 os bydd angen darparu label newydd ar ei golli. A ddylid gwneud hyn?

Awgrymir na ddylid gwneud hyn ond ei fod yn fater i'w ystyried i'r dyfodol os bydd yn achosi costau gweinyddu ychwanegol.

4.2 Amllder Casglu

Gan fod trigolion wedi arfer derbyn y gwasanaeth casglu gwastraff gardd ar amllder o bythefnos, mae'n fwyaf tebygol bydd disgwyliad, ar godi ffi, y byddai hyn yn parhau. Argymhellir felly, bod yr amllder yn aros pob pythefnos.

Mater sydd angen ei ystyried yw os ddylid darparu gwasanaeth casglu gwastraff gardd drwy'r flwyddyn neu ei gyfyngu i 9 mis y flwyddyn (y tymor tyfu), fel mae rhai siroedd wedi dewis gwneud.

Mae'r canlynol yn cloriannu'r manteision ac anfanteision.

	Manteision	Anfanteision
Casglu am 9 mis	<ul style="list-style-type: none"> • Costau llai mewn darparu'r gwasanaeth • Ffi ychydig yn llai i'r trigolion 	<ul style="list-style-type: none"> • Yn wahanol i'r drefn bresennol • Yn fwy cymhleth i gwsmeriaid • Ddim yn cael y tunelledd casglu gwastraff gardd yn y gaeaf, effaith ar y Gorsaf Compostio a ffigyrau ailgylchu • Trefn anghyson a thoredig gyda'r gweithlu
Casglu trwy'r flwyddyn	<ul style="list-style-type: none"> • Fel y gwasanaeth presennol • Yn syml i gwsmeriaid ddilyn • Galluogi casglu gwastraff gardd yn y gaeaf, llai o effaith ar y Gorsaf Compostio a ffigyrau ailgylchu • Trefn cyson gyda'r gweithlu 	<ul style="list-style-type: none"> • Costau uwch mewn darparu'r gwasanaeth • Ffi ychydig yn uwch i'r trigolion

O ran darparu gwasanaeth fwy cyflawn, cyson a syml i drigolion, mae manteision gyda parhau'r drefn bresennol o gasglu drwy'r flwyddyn. Dylid nodi o baragraff 2.6 o'r Adroddiad hwn bod tunelledd eithaf sylweddol o wastraff gardd yn cael ei gasglu yn ystod misoedd y gaeaf. Prif fantais casglu ond am 9 mis y flwyddyn yw lleihad yng nghostau'r gwasanaeth. Mae hyn yn cael ei ystyried ymhellach a fwy manwl yn rhan nesaf o'r Adroddiad hwn a dan yr 'Achos Busnes'.

4.3 Yr Achos Busnes

Mae'r amcangyfrif o gostau sy'n dilyn ar gyfer casglu a gweinyddu yn unig, nid yw yn cynnwys costau compostio.

	Llafur £	Trafnidiaeth £	Eraill* £	Incwm £	Cyfanswm Net £	Arbediad Blynyddol £
Costau Casglu Presennol	546,590	260,410		--	807,000	--
Opsion 1: Trwy'r flwyddyn >Amcan 40% o'r tunelledd presennol yn cael ei gasglu >Lefel ffi o £33/fl	390,590	221,410	30,000	585,000	57,000	750,000
Opsion 2: 9 mis y flwyddyn >Amcan 40% o'r tunelledd presennol yn cael ei gasglu >Lefel ffi o £30/fl	360,590	200,000	30,000	540,000	50,590	756,410

Eraill*

Gweinyddu'r Drefn Ffioedd	£7,000
Sticeri	£3,000
Amser Swyddog Monitro	£10,000
Costau Ychwanegol Canolfannau Ailgylchu	£10,000
Cyfanswm	£30,000

Mae'r lefel ffi uchod o rhwng £30 i £33 y flwyddyn yn cymharu'n dda gyda'r hyn godir gan siroedd eraill (gweler tabl yn 3.1 o'r Adroddiad hwn). Mae'r dewis o lefel ffi yn bwysig os am sicrhau'r arbediad blynyddol disgwylidig o £750,000.

Mae angen bod yn wyladwrus gyda'r ffigyrau uchod gan ei fod yn hynod o anodd darogan faint yn union fydd yn defnyddio'r gwasanaeth ar godi ffi, er mae'r amcan uchod yn amlygu sut fyddai'r arbediad disgwylidig o £750,000 blynyddol yn cael ei gyflawni ar wireddu'r newid a drwy ddethol ffi briodol am y gwasanaeth. Gellir cyflawni hyn drwy gasglu drwy gydol y flwyddyn neu am gyfnod o 9 mis yn unig. Gan mai ond tua £3 o wahaniaeth y flwyddyn fyddai ar y ffi godir ar drigolion rhwng un opsiwn ar llall, awgrymir y dylid cadw at y drefn bresennol o gasglu drwy gydol y flwyddyn.

Yn amlwg, gyda'r ansicrwydd o ran yr union ofyn am y gwasanaeth wedi cyflwyno'r drefn o godi ffi, bydd angen adolygu lefel y ffi yn flynyddol er mwyn sicrhau bod yr arbedion disgwylidig yn cael ei wireddu.

4.4 Oblygiadau Staff

Ar weithredu Opsiwn 1, sef casglu drwy'r flwyddyn rhagwelir bydd colli 6 (FTE) mewn nifer o weithwyr casglu. Gyda Opsiwn 2, rhagwelir y byddai colli 7 (FTE) mewn nifer o weithwyr casglu. Bydd yn ddisgwylidig bod ymgynghori priodol gyda staff ac undebau perthnasol i'r pwrpas. O ran sicrwydd cyflogaeth, mae'r opsiwn o weithredu'r casglu drwy'r flwyddyn, sef Opsiwn 1, yn well.

4.5 Gweinyddu

Er mwyn casglu'r ffioedd bydd angen sefydlu trefn sy'n galluogi talu yntau drwy ddefnydd Safle We y Cyngor neu drwy gysylltu â Galw Gwynedd a hynny drwy ddefnydd cerdyn credyd neu ddebyd. Dylid caniatáu talu trwy ddefnydd siec neu arian parod ond drwy ymweld â Siop Gwynedd. Dylid nodi nad yw rheoliadau yn deillio o'r Ddeddf Cyllid Awdurdodau Lleol, 1992 yn caniatáu i ni gasglu'r ffi drwy'r drefn talu treth cyngor.

4.6 Monitro Cydymffurfiaeth

Ar gyflwyno ffi am gasglu gwastraff gardd, mae pryder y bydd rhai trigolion yn rhoddi gwastraff gardd yn y bin gweddilliol. Oherwydd y drefn tair wythnos o gasglu gwastraff gweddilliol, mae llai o bosibiliad o hyn ddigwydd oherwydd cyfyngder lle yn y bin gweddilliol.

Er mwyn atal hyn ddigwydd bydd angen monitro defnydd o'r bin gweddilliol a chymryd camau gorfodaeth o dan Adran 46 o'r Ddeddf Amddiffyn yr Amgylchedd lle mae achosion o gamddefnydd.

Yn sicr, bydd angen pwysleisio ar drigolion nad yw hyn yn dderbyniol fel rhan o'r ymgyrch i godi ymwybyddiaeth i'r newid.

4.7 Codi Ymwybyddiaeth

Fel yn achos cyflwyno'r drefn casglu gwastraff gweddilliol pob 3 wythnos, bydd gwaith sylweddol ei angen ar godi ymwybyddiaeth i'r newid. Unwaith yn rhagor bydd Tîm Ymgysylltu yn cael ei sefydlu ar gyfer sicrhau hyn.

Mewn gwneud hyn bydd defnydd o Safle We y Cyngor, Newyddion Gwynedd, Rhaeadr, gwefannau cymdeithasol a phapurau lleol er mwyn lledaenu'r neges a chael trigolion i ddeall beth fydd y trefniadau newydd.

Un o'r prif faterion i'w gyfarch fydd sicrhau ei fod yn hawdd i drigolion gysylltu â thalu am y gwasanaeth. Wedi ei gyflwyno a dros amser, mae'n debyg bydd angen newid i'r cylchdeithiau casglu

oherwydd newid yn y cyfaint gesglir. Er hyn, bydd pob ymdrech yn cael ei wneud i gadw at y drefn bod pob casgliad h.y. gwastraff bwyd, deunyddiau ailgylchu, gwastraff gweddilliol a gardd, yn digwydd ar yr un diwrnod casglu.

4.8 Effaith ar Berfformiad Ailgylchu'r Cyngor Gwynedd

Rhagwelir gostyngiad yn y tunelledd gesglir o wastraff gardd ar gyflwyno'r newid a bydd gan hyn effaith, yn enwedig yn y flwyddyn gyntaf o'i gyflwyno, ar ein perfformiad ailgylchu. Gall hyn greu hyd at 3% o ostyngiad yn ein canran ailgylchu, a rhaid sicrhau nad ydym yn gostwng o dan y targed statudol o 58% rhag denu dirwyon ar y Cyngor.

O'r mesurau sydd wedi ei gynllunio dan ein Strategaeth Wastraff, rhagwelir proffil fel a ganlyn o ran ein perfformiad ailgylchu sirol ar wireddu'r newid i gasglu gwastraff gardd:.

Blwyddyn	Targed Statudol	Perfformiad Rhagwelir	Mesurau Perthnasol
2015/16	58%	58.75%	
2016/17		59.8%	
2017/18		58.5%	<ul style="list-style-type: none"> • Codi ffi ar wastraff gardd gostyngiad hyd at 3% mewn perfformiad
2018/19		63%	<ul style="list-style-type: none"> • 1% cynnydd mewn perfformiad o ganlyniad i gynnydd mewn gwastraff gardd • Cynllun Rhanbarthol (ymdrin â gwastraff gweddilliol) yn weithredol
2019/20	64%	67%	

Felly, er y gostyngiad yn y flwyddyn gyntaf o'i gyflwyno, rhagwelir na fyddwn yn gostwng o dan y targed statudol o 58% yn ystod y cyfnod sy'n arwain at y targed statudol nesaf yn 2019/20 o 64% ailgylchu. **Bydd angen monitro hyn yn hynod ofalus ar ei gyflwyno.**

4.9 Amserlen Cyflwyno'r Newid

Mewn cyflwyno'r newid, mae manteision o gael trefn yn seiliedig ar y flwyddyn galendr, sef i gychwyn 1af Ionawr, 2017. Mae hyn yn cyd-fynd gyda'r amser tawelaf o ran casglu, a mewn digon o amser cyn y tymor tyfu, ac yn hwyluso sefydlu a gweithredu trefn labeli am y flwyddyn. Byddai hyn a manteision amlwg o ran sicrhau cyflawni'r arbedion disgwylidig yn y flwyddyn ariannol 2017/18. I gyflawni hyn, bydd angen casglu a derbyn y taliadau ffi rhwng mis Hydref a chanol Rhagfyr 2016.

5. ARGYMHELLIAD

- 5.1 Y Pwyllgor Craffu i ystyried yr opsiynau ar gael i gyflawni'r newid ac i gynnig unrhyw argymhellion fyddai'n gwella ar yr hyn awgrymir ar gyfer gweithredu'r newid a chyflawni'r arbedion disgwylidig yn 2017/18.